

I vårens Kliff-nytt presenterar vi de nya doktorander Jenny Samuelsson och Marika Jonsson som är på väg in i sin forskarutbildning och Magnus Pålman som är på väg att avsluta sin tid som doktorand med planerad disputation i december. Vi gratulerar också Lena Bergqvist som disputerade i januari och som har blivit med dr i arbetsterapi.

Magnus Pålman
doktorand,
barnneurolog, överläkare
Regionhabiliteringen,
Drottning Silvias barn-
och ungdomssjukhus,
Göteborg

Barn med cerebral pares (CP) har oftast andra funktionsnedsättningar som kan vara mer begränsande än själva rörelsehindret. Autism och ADHD är överrepresenterade vid CP, men studier är få och sällan populationsbaserade. Frågeställningen i mitt avhandlingsarbete är hur vanligt det är med autism och ADHD vid CP, hur sambanden ser ut med typ av CP, motorisk svårighetsgrad, begåvningsnivå och hjärnskadad, samt hur vi bäst utreder barn och ungdomar med CP. Det är viktigt för varje barn med CP att få sina funktionsnedsättningar beskrivna så att rätt stöd kan ges av omgivningen, något som förhoppningsvis leder till en bättre funktionsnivå och hälsa med möjlighet till större delaktighet i samhället senare i livet.

I projektet ingår alla barn med CP födda 1999-2006 från Västra Götaland, identifierade via den västsvenska CP-panoramastudien, totalt 264 barn i åldern 10-17 år. I den första studien sökte vi efter information om olika funktionsnedsättningar i journalgenomgång. Tre fjärdedelar hade någon annan funktionsnedsättning än den motoriska; vanligast intellektuell funktionsnedsättning hos 53%. Autism (18%) och ADHD (21%) var också vanligt förekommande.

I den andra studien ombads föräldrar till samtliga barn att fylla i screeningformulär för att fånga misstanke om autism och ADHD. Resultaten visade att positiv screening var ungefär dubbelt så vanligt som diagnos för autism (35% mot 18%) respektive ADHD (50% mot 21%). Slutsatsen blev att både autism och ADHD sannolikt var underdiagnostiserade hos barn med CP.

För att komma närmare den "sanna" förekomsten av autism och ADHD undersökte vi i den tredje studien de barn där screeningen gav annat resultat än redan ställda diagnoser. Totalt blev 200 barn screenade och kliniskt undersökta för autism och ADHD. Preliminärt fann vi att 45% av den totala populationen med CP hade neuropsykiatriska funktionsnedsättningar – 30% autism och 30% ADHD, till hälften överlappande. Det fanns ett starkt samband med intellektuell funktionsnedsättning, men inte med motorisk svårighetsgrad. Den fjärde studien handlar om det fanns samband mellan den bakomliggande hjärnskadad (på redan gjorda MR-undersökningar) och autism/ADHD. Preliminärt var autism något vanligare vid så kallad vitsubstansskada (PVL) och ADHD vanligare vid cerebri media-infarkter, men autism och ADHD sågs vid alla typer av skador.

Alla vi som möter barn och ungdomar med CP behöver vara medvetna om att autism och ADHD är väldigt vanligt. Vi behöver vara frikostiga med att utreda barn tidigt när misstanke finns, och alla barn med CP behöver screenas för autism och ADHD senast inför skolstart.

E-post: magnus.pahlman@vgregion.se

Life is doing. Facilitators and hindrances for occupational performance in adults with cerebral palsy - including methods of intervention

Lena Bergqvist,
med dr,
leg arbetsterapeut,
specialist i
arbetsterapi,
Habilitering & Hälsa

Lovande behandling för att öka personens tro på sin egen förmåga att göra

I Lena Bergqvists avhandling *Life is doing. Facilitators and hindrances for occupational performance in adults with cerebral palsy - including methods of intervention* prövades behandlingsformen Cognitive Orientation to daily Occupational Performance (CO-OP) Approach™ och självskattningsformuläret modifierade Mental Fatigue Scale (m-MFS).

Avhandlingsarbetet startade dock med intervjuer av vuxna med cerebral pares (CP) (utan intellektuell funktionsnedsättning och med *MACS-nivå I-II) för att undersöka hur de uppfattade utförandet av vardagliga aktiviteter. Deltagarna beskrev det som mycket viktigt för dem att själva utföra vardagliga aktiviteter för genom att *göra* formade de sin identitet. De menade att avgörande för att våga tro på sin förmåga att själv göra var kunskap om sina styrkor och begränsningar såväl som att ha strategier för att kunna bearbeta vad som händer under utförandet av en aktivitet. Dessvärre ledde ofta *görandet* till svår stress och fysisk och/eller mental trötthet.

Intervjuerna visade dels på behovet av en behandlingsform som kan förbättra möjligheterna till aktivitetsutförande, men också på behovet av en metod för att kunna identifiera de personer som

riskerar att drabbas av mental trötthet. För det senare testades en modifierad version av självskattningsformuläret Mental Fatigue Scale, kallad m-MFS. Deltagarna beskrev m-MFS som lätt att läsa och förstå. Svartsalternativen beskrevs som lätta att identifiera sig med och fick deltagarna att reflektera över sin situation. Överensstämmelsen mellan deltagarnas självskattningar och designers avsedda mening med m-MFS var mycket god.

Behandlingsformen CO-OP Approach bedömdes ha potential att öka möjligheterna för vuxna med CP eller ryggmärgsbråck att kunna utföra aktiviteter, och togs därför till Sverige med detta projekt. CO-OP är en personcentrerad och aktivitetsbaserad behandlingsform där personen lär sig använda kognitiva strategier och med stöd av arbetsterapeutens reflekterande frågor formulerar egna planer för hur momenten i en aktivitet ska genomföras. Resultaten från behandling med CO-OP visade att deltagarnas självskattade måluppfyllelse såväl som deras planeringsförmåga förbättrades. Deltagarna var mycket nöjda med behandlingsperioden. De beskrev att CO-OP hade gjort det möjligt för dem att utveckla kognitiva strategier vilka kunde användas för att tänka ut hur aktiviteten skulle utföras. Deltagarnas tilltro till sin egen förmåga ökade då de kunde lösa svårigheter som uppstod under utförandet av aktiviteter och de vågade utföra både nya och kända aktiviteter i nya sammanhang.

Både CO-OP och m-MFS ger förutsättningar för ökad självkänedom, vilket i sin tur kan göra det möjligt för personen att beskriva sin livssituation; en livssituation som ofta är svårare än vad omgivningen tror. Med ökad självkänedom och med redskap för att kunna lösa problem vid utförande av aktiviteter ökade deltagarnas självtilltro.

*MACS – Manual Ability Classification System

Avhandlingens titel mm:

Life is doing

Facilitators and hindrances for occupational performance in adults with cerebral palsy - including methods of intervention

Akademisk avhandling

Som för avläggande av medicinsk doktorsexamen vid Sahlgrenska Akademin, Göteborgs Universitet kommer att offentligen försvaras i SEB-salen, Handelshögskolan, Vasagatan 1, Göteborg, den 31 januari 2020, klockan 9.00.
av Lena Bergqvist, leg arbetsterapeut

Bihandledare:

Ann-Marie Öhrvall, med dr,
leg arbetsterapeut, Institutionen för neurobiologi, vårdvetenskap och samhälle, Karolinska Institutet, Stockholm
tel: 070-569 93 69
ann-marie.ohrvall@ki.se

Uppgifter om respondent och handledare:

Lena Bergqvist

070-341 07 39

lena.bergqvist@gu.se

Lena är född i Stockholm och flyttade som 3åring till Mölndal.

Huvudhandledare:

Marie Peny-Dahlstrand, med dr,
överarbetsterapeut,
Institutionen för Neurovetenskap och Fysiologi,
Göteborgs universitet
tel: 031-343 76 02

marie.peny-dahlstrand@neuro.gu.se

Bihandledare:

Kate Himmelmann, docent,
universitetssjukhusöverläkare,
Avd för Pediatrik, Kliniska Vetenskaper,
Sahlgrenska Akademin,
Göteborgs universitet
tel: 031-343 76 23

kate.himmelmann@vgregion.se

Ny doktorand

Marika Jonsson
MSc, utvecklingsledare,
e-Hälsostrategiska
funktionen
Habilitering & Hälsa,
Västra Götalands-
regionen

Sedan januari är jag industridoktorand på KTH och forskar inom området människa-datorinteraktion. Forskningen kommer att ske inom ramen för CoDeAc. Det är ett samverkansprojekt med intresseorganisationerna HSO Skåne och Begripsam samt Region Dalarna, Region Skåne och Västra Götalandsregionen. Projektet finansieras av bland annat FORTE. CoDeAc står för Co-design of accessible e-health services, översatt till Samskapande av tillgängliga eHälsotjänster.

Projektets mål är att etablera en design-baserad kunskapsbas för tillgängliga e-hälsotjänster och använder deltagande forskningsmetod och samskapande design-process.

Att minska digitalt utanförskap är viktigt för hållbar välfärd i dagens samhälle. Det finns stora förhoppningar om att eHälsotjänster ska bidra till ökad tillgång till vård och effektivare resursanvändning.

För detta krävs att patienter vill och kan växla från vanlig sjukvård till e-hälsotjänster. Personer med kroniska sjukdomar och

funktionsnedsättningar har många vård-kontakter varför det är viktigt att e-hälsotjänster är ändamålsenligt utformade för dem. Undersökningar visar att personer med olika funktionsnedsättningar och kroniska sjukdomar ofta uppfattar tjänsterna som otillgängliga. Detta projekt samlar alla aktörsperspektiv för att genom deltagande metod och samskapande utforma e-hälsotjänster som är tillgängliga för alla.

Projektet är uppdelat i tre delar, där första delen handlar om att utvärdera hur befintliga e-hälsotjänster uppfyller formella krav på tillgänglighet. Det sker genom teknisk tillgänglighetsanalys och litteraturstudie. Andra delen utforskar upplevd tillgänglighet och användbarhet i vissa befintliga e-hälsotjänster genom workshoppar med personer med funktionsnedsättningar och kroniska sjukdomar. I tredje delen utvecklas en helt ny e-hälsotjänst, eFaR, som bygger på FaR (Fysisk aktivitet på recept). Interventionen kommer att erbjudas till fyra olika patientgrupper och utvärderas gällande användbarhet, tillgänglighet och effekt.

E-post: marika.jonsson@vgregion.se

Jenny Samuelsson

Leg. logoped
Habilitering & Hälsa,
doktorand på Göteborgs
universitet och
DART - Kommunikations- och
dataresurscenter för
personer med
funktionsnedsättning

Som nybliven extern doktorand inom logopedi på Göteborgs universitet är jag i uppstarten av min forskningsutbildning. Mitt forskningsområde kommer vara läsförmåga, språkförståelse och talproduktion hos elever i särskolan som använder Alternativ och Kompletterande Kommunikation (AKK). Mitt doktorandprojekt är del av ett större projekt KomLoss (KOMmunikationsstödd Läs - Och Skrivundervisning i Särskolan) där syftet är att undersöka om anpassade digitala hjälpmedel kan hjälpa elever i särskolan som använder AKK att utveckla sin läsförmåga. I projektet kommer 120 elever från grund- eller gymnasiesärskolan och deras lärare ingå. KomLoss-projektet genomförs under fyra år (2019-2022) och i samarbete mellan forskare vid Linköpings Universitet, Göteborgs universitet och DART kommunikations- och dataresurscenter för personer med funktionsnedsättning vid Sahlgrenska Universitetssjukhuset. Digitala redskap kan ge nya möjligheter till läsinläring. Denna forskning är dock främst gjord på elever utan funktionsnedsättning. Projektets intervention kommer bestå av två digitala verktyg; Animega-is och Accessible Literacy Learning (ALL). Animega-is använder sig av en förståelsebaserad (top-down) strategi som fokuserar på förståelse av hela

ord och hur de kan kopplas ihop till meningar som uttrycker olika händelser. ALL är ett program för läsinläring för barn som har omfattande kommunikationssvårigheter, i synnerhet barn som använder AKK och bygger huvudsakligen på fonologiskt ljudande (bottom-up) strategi.

Samband mellan läsutveckling, talproduktion och språkförståelse kommer att undersökas i en korrelationsstudie respektive en interventionsstudie där Animega-is och ALL kommer att användas. Data i form av mer formell kartläggning med inriktning på läsförmåga respektive kommunikationsförmåga kommer att användas tillsammans med data där lärarnas respektive elevernas egen syn på läsning och kommunikation inhämtats.

Mina frågeställningar är följande:

- Vilka samband finns det mellan läsutveckling och talproduktion respektive språkförståelse hos elever i särskolan?
- Utvecklas talproduktion och språkförståelse, hos elever i särskolan som får digital läsundervisning, och i så fall, finns det någon skillnad beroende på vilken insats eleven fått; avkodning (ALL), förståelsebaserad intervention (Animega-is) eller kombination av båda?
- Vilken uppfattning har elever och lärare själva om läsförmåga respektive tal- och språkförståelse före respektive efter läsintervention? Finns det någon skillnad med avseende på interventionstyp och jämfört med en grupp som fått undervisning som vanligt?

I dagsläget är datainsamling påbörjad och beräknas pågå till sommaren 2021.

E-post: jenny.samuelsson@vgregion.se

Planerade kurser Dart hösten 2020

Dart erbjuder skräddarsydda uppdragsutbildningar efter era behov och har ett kursprogram som återkommer varje termin. Våra utbildningar består av teori, samtal och reflektioner och ibland praktiska övningar och fallbeskrivningar. [Länk till Darts kurser nedan hösten 2020](#)

Kursledarutbildningar

- ◆ Samtalsmatta kursledarutbildning 21-22 oktober
- ◆ AKKtiv Komlgång habilitering 23-25 september
- ◆ AKKtiv KomHem 3-4 december
- ◆ KOMPIS handledarutbildning 5-6 november

Kommunikativ tillgänglighet och miljö

- ◆ Att göra och använda bildstöd i vården - en baskurs 8 december
- ◆ Alternativ och kompletterande kommunikation - en grundkurs 13 oktober + 17 november
- ◆ Ritprat - att diskutera och lösa problem med sociala berättelser, seriesamtal och andra visuella strategier 30 september

Datorprogram

- ◆ Grid 3 grundkurs 12 oktober
- ◆ Communicator 5 grundkurs 6 oktober
- ◆ Workshop I Grid 3, 9 november
- ◆ Communicator 5 workshop 3 november

Metoder

- ◆ Samtalsmatta 2 oktober + 10 november
- ◆ Samtalsmatta 12 november + 16 december
- ◆ PODD introduktionskurs 17-18 september
- ◆ PODD utskriftsprogram - redigering av PODD-böcker 19 oktober
- ◆ Elektronisk PODD 19 oktober
- ◆ Lär dig använda ögonstyrning 26 november

Planerade kurser Regionhabiliteringen 2020/2021

- ◆ Fysioterapi inom habilitering - klinisk introduktionskurs för fysioterapeuter med fokus på barn och ungdom 7-11 september samt uppföljningsdagar 14-16 oktober 2020
[Länk till program och anmälan](#)
- ◆ Arbetsterapi inom habilitering - Introduktionskurs för arbetsterapeuter med fokus på barn och ungdom 9-13 november samt uppföljningsdagar 27-28 januari 2021
[Länk till program och anmälan](#)

Kliff-seminarier 2020

Kliff arrangerar seminarier för i första hand personal inom Habilitering & Hälsa, Region Halland, Regionhabiliteringen och Dart.

- ◆ Kliff-seminarium 2020-11-18, kl. 13:00-16:00, Sahlgrenska sjukhuset, Göteborg

Aktuella nationella och internationella konferenser 2020

- med reservation för coronapandemin

- ◆ EACD - European Academy of Childhood Disability
32nd EACD meeting, 25-28 November 2020, Poznan, Poland, [läs mer](#)
- ◆ IPBIS - International paediatric brain injury society New York 6-9 October 2021, [läs mer](#)
- ◆ ESMAC - Annual Meeting of the European Society for Movement Analysis in Adults and Children
September 2020, virtual, [läs mer](#)
- ◆ AACPDM - American Academy for Cerebral Palsy and Developmental Medicine
74th Annual Meeting September 22-26, 2020, New Orleans, Louisiana, [läs mer](#)
- ◆ WMS - 25th International Annual Congress of the World Muscle Society 30th September - 4th October 2020, Halifax, Nova Scotia, Canada, [läs mer](#)

Länk till hemsidor:

- ◆ <https://www.sahlgrenska.se/regionhabiliteringen/>
- ◆ <https://www.vgregion.se/ov/dart>
- ◆ <http://www.vgregion.se/hoh>
- ◆ regionhalland.se/vard-halsa

Administration:

Kristin Edbom
Regionhabiliteringen
E-post: kristin.edbom@vgregion.se

